

*Boško Šego**

SJEĆANJE NA PROF. DR. SC. LJUBOMIRA MARTIĆA

(Knin, 4. travnja 1922. – Zagreb, 19. kolovoza 2017.)

Ugledni profesor Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i istaknuti znanstvenik prof. dr. sc. Ljubomir Martić napustio nas je 19. kolovoza 2017. Cijeli radni vijek, od prosinca 1949. pa do odlaska u mirovinu 30. rujna 1992., proveo je na Ekonomskom fakultetu – Zagreb.

O profesoru Martiću može se govoriti s mnogo aspekata.

Kao profesor i znanstvenik ostavio je neizbrisiv trag kroz svoje mnogobrojne radove od kojih mnogi predstavljaju pionirski rad, naročito u području operacijskih istraživanja. Vjerujemo da su mnogi ne samo čitali nego seriozno proučavali njegove knjige, članke, bili na njegovim predavanjima na diplomskim i poslijediplomskim studijima, najstarijem seminaru Sveučilišta u Zagrebu Seminaru iz matematičkog programiranja i teorije igara (koji je kontinuirano od početka 15. studenog 1966. godine vodio profesor Martić, u okviru Matematičkog odjela/odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu) i bilo iz neposrednih bilo iz posrednih susreta s profesorovim opusom stjecali znanja koja i danas uspješno primjenjuju. O tim radovima i njihovom značaju vrijedno bi bilo organizirati skup koji bi bio posvećen samo njihovoj analizi, utjecaju na veliki broj znanstvenika koje je profesor usmjeravao i pomagao im. Stoga u ovom prisjećanju na profesora nećemo nabrajati njegove mnogobrojne radove. U povodu njegovog 95. rođendana u travnju ove godine doc. dr. sc. Krunoslav Puljić na hr.wikipedia.org/wiki/Ljubomir_Martić nastojao je ih navesti pa ih ovdje nećemo nabrajati. Istaknut ćemo da je profesor četiri puta nagrađen nagradom za znanstvene radove “Mijo Mirković” koju dodjeljuje Ekonomski fakultet Sveučilišta u

* Dr. sc. B. Šego, redoviti profesor u trajnom zvanju, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (E-mail: bsego@efzg.hr).

Zagrebu. Pred kraj njegovog radnog vijeka 1989. godine ta nagrada mu je dodijeljena za knjigu “Mjere nejednakosti i siromaštva”. Iste godine Sveučilište u Zagrebu u povodu 320. obljetnice dodijelilo mu je kao zaslužnom profesoru Ekonomskog fakulteta, a iste godine dobio je Republičku nagradu za životno djelo. O vrijednosti njegovih sveučilišnih udžbenika govori i činjenica da se mogu naći i u knjižnicama uglednih sveučilišta i u Europi i u svijetu.

Kada počinje spisateljska aktivnost profesora Martića u najširem smislu te riječi? Još za vrijeme Drugog svjetskog rata profesor je uređivao okružni list *Riječ*, a od veljače 1945. radio je u redakciji *Vjesnika*, s kojom u svibnju iste godine dolazi u Zagreb. U jesen 1945. upisuje se na Filozofski fakultet na grupu matematike (Prirodoslovno-matematički fakultet osnovan je u lipnju 1946.), a redakciju *Vjesnika* napušta 1947. kada se u potpunosti posvećuje studiju, koji je uspješno završio u listopadu 1949.

Profesor Martić je bio sjajan predavač. U izvještaju povjerenstva za njegov izbor u zvanje izvanrednog profesora piše i sljedeće: ‘... predavanja su mu uvijek i na naučnoj razini...’. Slušao sam profesorova predavanja na PDS-u i doista su bila izuzetno i zanimljiva i nova. Nova u smislu da nas je upoznavao s još neobjavljenim rezultatima i bilo je očito koliko sebe unosi u ta izlaganja. Kako se profesor pripremao za predavanja? Uz svakodnevni istraživački rad, profesor je volio tramvajem doći do Maksimira (poznatog bacača diska) barem sat prije predavanja i prošetati se po maksimirskom perivoju i o predavanju koje će održati taj dan u miru šume razmisliti i ponoviti ga u sebi. A nakon preseljenja u ‘rakete’ dok je razmišljao o rješeljima problema koja su ga zaokupljala, često je odlazio do savskog nasipa, šetao i razmišljao. Poznata je njegova ljubav prema moru, Pirovcu. Obično se vraćao početkom ili sredinom rujna u Zagreb i tada bi me pozvao u svoj kabinet i pitao što sam mu donio. Nije mislio na nešto materijalno, nego trebao sam mu pokazati što sam pisao tijekom ljeta. Očito je pronašao formulu za uspješan i kreativan rad i kada je boravio u Zagrebu i ljeti na moru! Budući da je izlagao u okviru Seminara za matematičko programiranje i teoriju igara, koji se održavao u kabinetu 316 u kojem sam tada bio, često je znao doći sat vremena prije početka seminara i sve što je bilo značajno za samo izlaganje nacrtati i/ili napisati na malu kabinetsku ploču. Ove nove generacije koje znaju prednosti novih tehnologija teško si mogu predočiti koliko je umijeća trebalo da bi se na malom prostoru toliko toga moglo napisati, nacrtati! Profesor inače nije koristio računalo, barem ne, kako se to danas kaže, da bi povećao znanstvenu učinkovitost. Ali volio je igrati šah i kada je otišao u mirovinu ‘nadmetati’ se s računalom.

O profesoru se može govoriti i nabrajajući mentorstva na diplomskim sveučilišnim studijima kako na ovom Fakultetu, na PMF-u i nizu drugih fakulteta. Profesor Martić je mnogim danas uglednim znanstvenicima iz Hrvatske i iz nama susjednih zemalja bio mentor za znanstvene magistarske radove, odnosno doktor-

ske disertacije. Time je doprinio da neki sveučilišni odjeli (i ne samo u Hrvatskoj) prerastu u fakultete. Profesor je bio najmanje 14 puta mentor za znanstveni magistarski rad na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i najmanje 25 puta na Ekonomskom fakultetu – Zagreb. Bio je mentor mnogim znanstvenicima pri izradi njihovih doktorskih disertacija. Uspio sam nabrojati da je na ovom fakultetu mentorirao 19 kandidata, na PMF-u 4, jednom je bio komentor na Fakultetu organizacionih nauka u Beogradu. Naravno, to su samo oni kojima je oficijelno bio mentor, a mnogima je nesebično pomagao i kada nije bio izabrani mentor.

Posebno treba istaknuti velike napore koje je profesor uložio u profiliranje operacijskih istraživanja kao znanstvene discipline i znanstvenika koji su nastavili razvijati tu disciplinu. Njegova višegodišnja ustrajnost dovela je do toga da su danas operacijska istraživanja postala ono što i nematematičari jako i cijene i koriste. Profesor Martić je bio korifej operacijskih istraživanja i, općenito, primijenjene matematike koja je prije njega uglavnom predstavljala implementaciju matematike u fizici.

A kakav je profesor bio kao čovjek? Osobno ću ga pamti kao velikog humanistu i nadasve mudrog čovjeka. Prvi susret s njim imao sam u travnju 1976. Razgovarali smo o mom dolasku na Fakultet. A kada sam se zaposlio na Ekonomskom fakultetu – Zagreb, često mi je davao veoma korisne savjete. Nikada mi ništa nije naredio, uvijek bi mi rekao što i zašto mi savjetuje, a odluke je prepustao meni. Ne zato jer nije želio preuzeti odgovornost za moj razvoj, jednostavno profesor je bio čovjek koji je volio nenametljivo izreći svoj sud, svoja razmišljanja, svoje stavove, pružiti mladima vrijedne informacije, a njima je ostavljao na volju odluku o vlastitoj sudbini. Upravo razgovori s njim, posebno način na koji su vođeni, odredili su moju profesionalnu karijeru. Uvijek ću mu biti zahvalan na vremenu koje mi je posvetio. Znao je da i asistenti imaju pravo iznositi svoje stavove i u tome ih je podržavao i pomagao im da se formiraju kao ličnosti.

Einstein je ustvrdio da 'najvažnije za znanstvenika nisu njegove diplome, niti broj godina njegovog znanstvenog rada, pa niti iskustvo, nego posve jednostavno – njegova intuicija'. A profesoru intuicija nije nedostajala! Kada se danas s odmakom od više od pola stoljeća čitaju njegovi prvi radovi iz operacijskih istraživanja, posebno iz linearnog programiranja, onda je to više nego očito. Metode koje je tada izlagao već dugo su opće poznate, ali način njihove prezentacije i danas odiše svježinom.

U sjećanju mi se duboko urezao kratki boravak u lipnju 1992. u Pirovcu. Putovao sam u Dalmaciju i sa mnom u automobilu bili su profesor i njegova supruga Anđelka. U hladu visokih stabala ispred njegove vikendice uz smokve smo započeli priču o razaranjima koje nosi rat i tom prigodom profesor mi je pričao o svom sudjelovanju u Drugom svjetskom ratu, o svom preživljavanju. Kao i mnogo

puta prije bio je jako suzdržan. Znam da se nije bojava iznositi svoja promišljanja, govoriti o svojim iskustvima, jednostavno kao da se nije volio prisjećati grube i očito bolne prošlosti. Koliko god to čudno zvučalo, bio je svjestan da je preživio taj rat između ostalog i jer su ga talijanski fašisti spasili od ustaškog noža i u ljeto 1941. internirali na Ošljak, otočić ispred Preka. Nikada nije upoznao svoju vezu s drugovima na kopnu pa ni Budimira Lončara koji je bio zadužen za komunikaciju s pokretom na kopnu, pričao mi je o svojim uzničkim danima u Svetom Petru u Šumi, poslije u logoru u Italiji. Osjetio sam da govoreći o tim teškim vremenima ustvari mi poručuje kako preživjeti, a opet ostati svoj u ratu koji je na nekoliko kilometara od Pirovca bjesnio i odnosio nevine živote.

Svojim primjerom ukazivao je kako se treba odnositi prema mlađim kolegama. Kako to činiti možda je najbolje opisao pjesnik Slavko Mihalić stihom: ‘Ostavljati ih na cesti, ali rasvijetljivati prozore’. Upravo je to profesor i činio – mladi znanstvenici na tadašnjem Odjelu za kvantitativne metode, ali i na nekim drugim odjelima Ekonomskog fakulteta – Zagreb nisu ostavljani samima. U profesoru su uvijek imali podršku, naročito u radu na svojim istraživanjima. I što je najvažnije, prijatelja spremnog da u pravom trenutku dâ pravi savjet, podmetne leđa kada je, primjerice, trebalo otići na znanstveni skup ili specijalizaciju u inozemstvo, što nije bilo tako jednostavno kao danas.

I na kraju, prisjećajući se mnogobrojnih detalja iz rada i života s profesorom, iznijet ću samo dva detalja iz rada profesora Martića na Ekonomskom fakultetu koja sama za sebe dovoljno govore o velikom ugledu kojeg je uživao. U travnju 1977. godine imali smo (izvanredne) izbore za dekana. Mnogi su predlagali da upravo profesor Martić bude dekan. Odbio je kandidaturu, ali unatoč tome nekolicina članova tadašnjeg Znanstveno-nastavnog vijeća Ekonomskog fakulteta na glasački listić dopisalo je njegovo ime. Znali su o kakvoj moralnoj, znanstvenoj i pedagoškoj veličini se radi i željeli su upravo čovjeka takvih kvaliteta na čelu naše institucije u tim kriznim vremenima. Profesor je inače uvijek bio jako odmjeren, smiren, dobro bi razmislio o problemu, a onda ponudio rješenje. U pravilu znali smo da je to optimalno rješenje. Nikada nisam doživio da je povisio ton. Ipak, kažu mi da se jednom jako naljutio i, izgovorio nešto za njega jako neprimjereno. Rekao je uzbuđeno: Ali zaboga ne može to tako! I sugovornici su znali da je u pravu i da naprosto to ne može tako!

I zato sam siguran da ćemo ga se mi koji smo ga dobro poznavali često i spominjati i slijediti njegove moralne i znanstvene principe. I stoga neka mu je vječna hvala i slava!